

TERRA LIBERA

ČASOPIS HLÁSÍCÍ SE K TRADICI LAISSEZ FAIRE

leden - únor 2006 / ročník 7

Večery v ulici Saint-Lazare

Gustave de Molinari (1849)

Večer jedenáctý

O bsah: O vládě a její činnosti* - Monopolní vlády a komunistické vlády - O svobodě vlády - O božském právu - O tom, že božské právo je identické s právem na práci - Nedostatky monopolní vlády - Válka jako nezbytný důsledek tohoto systému - O suverenitě lidu - Jak ztrácíme svou suverenitu - Jak ji získat - Liberální řešení - Komunistické řešení - Komunistické vlády - Jejich nedostatky - O administrativě spravedlnosti - Její dřívější organizace - Její současná organizace - Nedostatky institutu soudní poroty - Jakým způsobem by se mohla stát administrativa bezpečnosti a spravedlnosti svobodnou - Výhody svobodné vlády - Co rozumíme pod pojmem národnost

Konzervavec (K): Jakou funkci má ve vašem systému absolutního vlastnictví a plné ekonomické svobody vláda?

Ekonom (E): Funkce vlády spočívá pouze v tom, aby každému zajistila ochranu jeho majetku.

Socialista (S): Dobře, jde tedy o stát v roli nočního hlídače, jak o něm uvažoval J. B. Say. Nyní Vám položím jednu otázku: Ve světě dnes existují dva druhy vlád. Ty jedny tvrdí, že jejich původ je odvozen z jakéhosi smyšleného božského práva...

K: Smyšleného! Smyšleného! To je diskutabilní!

S: Ty druhé vzešly ze suverenity lidu. Kterým dáváte přednost?

E: Nechci ani jedny, ani druhé. První jsou vlády monopolní, druhé vlády komunistické. Ve jménu principu vlastnictví a ve jménu práva, jež mám na to, abych se sám postaral o svou bezpečnost, nebo si ji koupil od kohokoli se mi zlíbí, požadují vlády svobodné.

(pokračování na straně 2)

Lesk a bída zdravotnických reforem

Dan Šťastný

Zdravotnictví nemělo nikdy o pozornost veřejnosti nouzi. Jen samotné zážitky každého z nás z interakce s lékaři by k udržení tohoto postavení nejspíš postačovaly. Premiér tak nemusel proto, aby toto téma na stránkách novin zůstávalo, nutně činit něco tak nevidaného a neslýchaného, jako je jmenovat do funkce ministra zdravotnictví předsedu lékařské komory. Pakliže mediální válka s prezidentem, kterou tím vyvolal, sama o sobě nečiní premiérovi potěšení, lze z jeho kroku vyvozovat, že vkládá do nového ministra opravdu velké naděje. Ale naděje na co? Na vyřešení problémů zdravotnictví?

Problémy

Problémy zdravotnictví mají neuvěřitelně prozaickou příčinu: pramení ze snahy vytvořit systém, který bude poskytovat 1) *kvalitní lékařskou péči*, a to 2) *všem* a 3) *prakticky zdarma*. To je však ekonomicky nemožné, a tak výsledek - nejen u nás, ale kdekoliv jinde na světě, kde o to usilují - vždy jednu ze třech vlastností postrádá. Celé zdravotnictví je totiž takovým odvětvovým pokusem praktickování komunismu: každý dává do společné kádě dle svých „možností“ (stanovených zákonem, odvislých od příjmů) a bere si dle svých potřeb. Lidé by neměli být proto překvapeni, že v kádě občas nic nenajdou, že si na to musí počkat, a že to, co tam najdou, zpravidla nebývá valné kvality.

V důsledku prakticky nulové ceny, kterou lidé za služby platí, jsou lidé motivováni spotřebovávat co nejvíce, a proto těmito služ-

(pokračování na straně 7)

3. přikázání Evropské komise

David Lipka

Kauza Microsoft je v současnosti zřejmě nejvíce sledovaným případem antimonopolní politiky. Ačkoli se, počítáme-li americký případ, táhne již šestnáctým rokem, ještě zdaleka nekončí. Přínejmenším nekončí její evropské pokračování. Pokud předpokládáme, že zdejší antimonopolní autority a soudy fungují obdobně jako americké, kde se případ táhl jedenáct let, máme to nejlepší ještě před sebou.

Jen připomeňme, že v březnu 2004 dostala firma Microsoft od Evropské komise historicky nejvyšší pokutu udělenou jediné firmě za zneužívání dominantního postavení na trhu. Evropská

(pokračování na straně 8)

K: Co máte na mysli?

E: Mám na mysli vlády, jejichž služby mohu na základě své vlastní vůle přijmout nebo odmítnout.

K: To myslíte vážně?

E: Uvidíte, jak vážně. Vy jste přece zastáncem božského práva, není-liž pravda?

K: Přiznávám, že od té doby, co žijeme v republice, se k němu přikláním.

E: A domníváte se, že jste proti *právu na práci*?

K: Zda se domnívám? Jsem si tím jist. Přísahám...

E: Nepřísahaňte, neboť vy jste oddaný zastáncem práva na práci.

K: Tak to moment, já...

E: Jste zastáncem božského práva. Princip božského práva je ale naprosto stejný jako princip práva na práci. Co je to božské právo? Je to právo, které určité rodiny opravňuje vládnout lidu. Kdo jim toto právo dal? Sám Bůh. Jen si přečtete Úvahy o Francii nebo spis o Obecném principu politických ústav od Josepha de Maistra:

Člověk nemůže sám sebe učinit suverénním vládcem. Může sloužit jen jako nástroj ke zbavení moci jednoho vládce a předání jeho území vládcí jinému, který se mezitím stal princem. Ostatně ještě nikdy neexistoval vládnoucí rod, který měl plebejský původ. Kdyby se to stalo, znamenalo by to začátek nové epochy.

Je psáno, *Já jsem ten, kdo tvoří vládcce*. Nejde o náboženské rčení či metaforu kazatele. Je to doslovná pravda, ryzí a prostá. Je to zákon politického světa. Bůh *tvoří* krále, a to doslova. Přípravuje královské rodokmeny, vychovává je uprostřed mraku, který skrývá jejich původ. Objevují se pak korunováni slávou a ctí; a následně se ujmají moci.

Znamená to tedy, že Bůh některé rodiny opatřil právem vládnout lidu a zaručil, že je nikdo nemůže výkonu tohoto práva zbavit.

Pokud uznáte, že některé rodiny mají výhradní právo vykonávat onen zvláštní druh činnosti, kterou nazýváme vládou, a jestliže navíc věříte ve schodě s teoretiky božského práva, že národy musí sloužit jako předmět vládnutí či jako zdroj příjmů, jako podpora v nezaměstnanosti členů těchto rodin - a to po staletí - můžete právo na práci odmítnout? Jaký je rozdíl mezi nesprávným tvrzením, že společnost má být donucena poskytnout dělníkům takovou práci, která jim vyhovuje, nebo je dostatečně odškodnit, a oním druhým nesprávným tvrzením, že společnost má být donucena poskytnout členům královských rodin práci, která by odpovídala jejich moci a postavení, tedy činnost vládnout, nebo jim zajistit minimální příjem?

S: Ve skutečnosti v tom žádný rozdíl není.

K: A nezáleží na tom, zda je uznání božského práva pro zachování společnosti nezbytné?

E: Nemohli by vám pak socialisté odpovědět, že uznání práva na práci není pro zachování společnosti o nic méně důležité? Jestliže připouštíte, že někteří lidé právo na práci mají, neměl byste pak připustit, že ho mají všichni? Cožpak je právo na práci něčím jiným než pouhým rozšířením práva božského?

Říkáte, že uznání božského práva je pro zachování společnosti nezbytné. Jak je tedy možné, že se národy snaží monarchií božského práva zbavit? Jak je možné, že jsou staré monopolní vlády z části zruinovány, z části k tomu spějí?

K: Národy propadly šilenství.

E: To je tedy velice rozšířené šilenství! Ale věřte mi. Národy mají dobré důvody, proč se svých starých vládců zbavit. Monopol vlády není o nic lepší než jakýkoli jiný monopol. Nikdo nevládne dobře, a a už vůbec ne levně, jestliže se nemusí obávat konkurence a jestliže jsou ovládnutí, tj. ti, jimž vládne, zbaveni práva svobodně si své vládce zvolit. Poskytněte kupci výhradní právo zásobovat jednu čtvrt, zakažte obyvatelstvu kupovat zboží u sousedních kupců nebo se zbožím zásobovat sami, a uvidíte, jak odporné zboží bude privilegovaný kupec dodávat a za jakou cenu! Uvidíte, jakým způsobem si namastí kapsy na úkor nešťastných spotřebitelů, jakou nádhuru bude stavět na odív, aby se proslavil. Uvidíte, co platí pro malé služby, neplatí o nic méně pro služby významné. Monopol vlády neznámá o nic méně než monopol obchodu smíšeným zbožím. *Produkce bezpečnosti* se nutně stává nákladnou a chybnou, jestliže je poskytována monopolně.

Právě v monopolu poskytování bezpečnosti spočívá hlavní příčina válek, které až do dnešních dnů sužují lidstvo.

K: Jak to?

E: Jaká je přirozená tendence každého výrobce, ať již privilegovaného či nikoli? Zvýšit počet svých zákazníků, aby pozvedl své zisky. Pak tedy jakých prostředků mohou výrobci bezpečnosti v podmínkách monopolu použít, aby počet svých zákazníků zvýšili?

Tento režim nebere v úvahu lid, který je pouhým legálním vlastnictvím pomazaného Pána. Proto se nikdo nemůže dovolávat jeho vůle vládnout. Vládci se, ve snaze zvýšit počet svých subjektů, musí uchýlit k následujícím postupům: 1. nakoupit království nebo celé oblasti; 2. ženit se s dědičkami, které přinášejí jako věno ovládané oblasti (království a podobně) nebo jež je později zdědí; 3. dobýt silou statky svých sousedů. A je tu první popud k válce!

Na druhou stranu v případě národů, které proti svým legitimním vládcům občas revoltují, jako nedávno v Itálii a Maďarsku, musí pomazaní představitelé Pána přirozeně přinutit své stádo k poslušnosti. Za tímto účelem vytvářejí Svatou alianci a revoltující poddané vystavují krveprolití tak dlouho, dokud se jim nepodaří revoluci potlačit. Pokud se však rebelové spojí s jinými národnostmi a tito

se do boje vmísí, válečný konflikt se rozšíří. A tu je druhá příčina války!

Nemusím snad dodávat, že spotřebitelé bezpečnosti, předmětu války, platí také výdaje s tím spojené.

Přesně takové jsou přednosti monopolních vlád.

S: Vy tedy dáváte přednost vládám vzniklým ze suverenity lidu. Ceníte si demokratické republiky více než monarchie či vlády šlechticů. To je skvělé!

E: Prosim, abychom toto řádně odlišovali. Dávám přednost vládám vzniklým ze suverenity lidu. Ale republiky, které nazýváte demokratickými, nejsou skutečným vyjádřením suverenity lidu ani v nejmenším. Tyto vlády představují rozsáhlé monopoly, komunismus. Suverenity lidu je však s monopolem a komunismem neslučitelná.

S: Co je tedy z vašeho pohledu suverenity lidu?

E: Je to právo každého člověka rozhodovat svobodně o své osobě a o svých statcích, sám sobě vládnout.

Má-li suverénní člověk právo cele disponovat sám sebou a svými statky, má přirozeně také právo je chránit. Má právo na svobodnou obranu.

Může však každý vykonávat toto právo odděleně? Může snad každý být svým vlastním četníkem a vojákem?

Nikoliv! Člověk nemůže být svým rolníkem, svým pekařem, svým krejčím, svým kupcem, svým lékařem, svým knězem.

Ekonomický zákon dokazuje, že člověk nemůže najednou úspěšně vykonávat více profesí. A tak jsme od prvopočátku společnosti svědky toho, že se všechna činnost specializuje a různí členové společnosti se přiklánějí k činnostem, ke kterým mají přirozené vlohy. Fungují pak díky směňování výrobků svého řemesla za mnoho různých předmětů, které potřebují k uspokojení vlastních potřeb.

Izolovaný člověk si bezesporu plně užívá své nezávislosti, avšak tento nezávislý jedinec, nucený sám vykonávat všechny činnosti upokojující životní potřeby, se nalézá ve velmi nuzném stavu.

Jestliže člověk žije ve společnosti, může si svou nezávislost zachovat, nebo ji ztratit?

A jak může svou suverenitu ztratit?

Ztrácí ji v okamžiku, kdy nemá možnost zcela nebo částečně disponovat svou osobou a svými statky.

Člověk je naprosto nezávislý pouze v režimu naprosté svobody. Každý monopol, každé privilegium jeho nezávislost ohrožuje.

Za bývalého režimu neměl nikdo právo svobodně nakládat se svou osobou a svými statky, a tedy nikdo nemohl svobodně vykonávat jakoukoli činnost. Suverenity byla velmi omezená.

Ani za nynějšího režimu ještě útok na suverenitu prostřednictvím množství monopolů a privilegií, omezujících svobodnou činnost jedinců, neustal. Člověk plně nezávislosti ještě nedosáhl.

A jak ji může získat?

V současné době existují dvě školy nabízející zcela protichůdná řešení: škola liberální a škola komunistická.

Liberální škola navrhuje: zničte monopoly a privilegia, vraťte člověku jeho přirozené právo vykonávat svobodně jakoukoli činnost, a on bude své nezávislosti plně využívat.

Komunistická škola tvrdí naopak toto: Chraňte se poskytnout každému právo vše svobodně vyrábět. Byl by to útlak a anarchie! Přidejte toto právo společenství, komunitě, *vylučující jedince*. Nechtě se všichni spojí, aby každou činnost organizovali společně. Stát budiž jediným výrobcem a jediným distributorem bohatství.

Co je podstatou této doktríny? To můžeme často slyšet: Je to otroctví. Je to zrušení a pohlcení individuální vůle vůli společnou. Je to zničení individuální nezávislosti.

Mezi činnostmi, které jsou organizované společně, je na prvním místě ta, která má za cíl produkci a ochranu vlastnictví osob a věcí proti jakékoli agresi.

Jak se komunity, které se této činnosti účastní, tj. národ a obec, utvářely?

Většina národů vznikla postupným slučováním majetků vlastníků otroků a nevolníků, případně jejich dobytím. Produktem takových aliancí a dobývání je například Francie. Vládcí kraje kolem Paříže postupně rozšiřovali svou moc na různé oblasti bývalé Galie. Dvacet monopolních vlád, které ovládaly nynější plochu Francie, nahradila jediná monopolní vláda. Králové Provence, Akvitánie, Bretaně, Burgundska, Lorrainy, flanderští šlechtici atd. ustoupili králi Francie. Král Francie byl pověřen zajištěním vnitřní a vnější obrany státu. Jeho úkolem však nebylo řídit vnitřní obranu či policii.

Policii na svém území zajišťoval původně každý hradní pán sám. Každá obec, která se silou nebo pomocí peněz zbavila obtížné kurately svého pána, zajišťovala policii na svém území sama.

Obce a panství na všeobecnou obranu do určité míry přispívaly.

Je možné říci, že král Francie měl monopol na všeobecnou obranu a hradní páni a občané obce měli monopol na obranu lokální.

V některých obcích, například v nejvýznamnějších obcích Flander, spadala policie pod správu zvolenou občany města. Jinde policie vytvářela cechy, podobně jako v případě pekařů, řezníků, ševců, zkrátka jako u každé jiné činnosti.

V Anglii tento způsob záruky bezpečnosti trvá dodnes. V Londýně byla policie ještě nedávno v rukou privilegovaného cechu. Tento cech kupodivu odmítal spolupracovat s policií ostatních čtvrtí, což vedlo k tomu, že se město stalo opravdovým útočištěm pro zločince. Tato anomálie byla odstraněna teprve za časů reformy Sira Roberta Peela.

A co učinila francouzská revoluce? Zbavila francouzského krále monopolu

všeobecné obrany. Monopol však neodstranila. Předala ho do rukou lidu organizovaného jako jedna rozsáhlá obec.

Malé obce, do kterých se rozdělilo území dřívějšího království Francie, existovaly i nadále. Dokonce se jejich počet podstatně zvýšil. Vláda velké obce měla monopol na všeobecnou obranu, představitelé malých obcí, pod dozorem centrální moci, vykonávali monopol lokální.

Tím to ale nekončilo. Další činnosti, především školství, bohoslužby, doprava atd. byly řízeny velkou obcí a na obyvatelstvo jednotlivých obcí byly uvaleny různé daně, aby bylo možné uhradit výdaje spojené s činnostmi organizovanými společně.

Socialisté, jako vždy chybní pozorovatelé, ale nepostřehli, že činnosti organizované v hlavní obci, nebo v jednotlivých obcích, byly velmi nákladné, a fungovaly daleko hůře než jakákoliv svobodná činnost. Začali požadovat společnou organizaci i všech dalších výrobních oborů. Chtěli, aby se velká obec a jednotlivé obce neomezovaly pouze na policii, na výstavbu škol, konstrukci cest, financování bohoslužeb, budování knihoven, subvence divadlům, udržování hřebčinců, výrobu tabáku, koberců, porcelánu atd., ale aby vyráběly *všechno*.

Proti této chybné utopii se postavil zdravý lidský rozum. Ale dále nešel. Lidé rozuměli, že produkovat všechno společně by bylo zničující. Nepochopili však, že by bylo zničující produkovat společně i jen některé věci. A tak *částečný komunismus* pokračoval a socialisté, kteří hlasitě požadovali *úplný komunismus*, byli zesměšňováni.

Konzervativci, zastánci částečného komunismu, a odpůrci komunismu úplného, jsou však dnes v důležité otázce rozdělení.

Jedni chtějí, aby se částečný komunismus i nadále odehrával v hlavní obci; hájí tedy centralizaci.

Druzí naopak žádají větší podíl pro malé obce. Navrhují, aby tyto mohly provádět různé činnosti, zakládat školy, budovat cesty, stavět kostely, podporovat divadla atd., aniž by k tomu potřebovaly svolení centrální vlády. Žádají *decentralizaci*.

Minulost odhalila nedostatky centralizace. Ukázala, že činnosti prováděné ve velké obci, ve státě, produkují výrobky dražší a horší než ty, které vznikají ve svobodné společnosti.

Znamená to tedy, že je decentralizace lepší? Je tedy užitečnější emancipovat obce, nebo, což je totéž, umožnit jim, aby svobodně zakládaly školy, dobročinné instituce a mohly budovat divadla, financovat církevní oblast nebo jiné činnosti vykonávat?

A co musí udělat obce, aby přispěly k výlohám spojeným se službami, jimiž jsou pověřeny? Potřebují kapitál. A odkud mohou tento kapitál vzít? Jedině z kapes jedinců, odnikud jinud. Jsou tedy nuceny předepsat obyvatelům obce různé daně.

Tyto daně dnes většinou spočívají

v přírůzích připočtených k daním place-ným státu. Některé obce však také dostaly povolení předepisovat v rámci svých hranic jakési malé clo. Toto clo, které se týká většiny činností, které zůstaly svobodné, přirozeně příjmy obce zvyšuje. Povolení clo předepsat je často vyžadováno u ústřední vlády. Ta je často nepovoluje, a v tom jedná rozumně. Dovoluje však dosti často obcím, aby předepisovaly daně, jinak řečeno, umožňuje většině správců obcí vyžadovat zvláštní daň, kterou musí *všichni* podřízení platit.

Nechť jsou obce zrovnoprávněny a v každé lokalitě má *většina* obyvatel právo vykonávat tolik činností, kolik chce, a nechť *přinutí* menšinu, aby na krytí nákladů těchto činností, vykonávaných společně, přispívala, nechť většina je oprávněna svobodně předepisovat jakýkoliv druh místních daní a brzy budete svědky toho, že ve Francii vznikne tolik malých států různých a oddělených, kolik je obcí. A tak postupně uvidíte, jak se pod názvem poplatků zvýší tisíce místních cel, aby dosáhly výše místních daní, uvidíte, abychom to řekli přesně, jak se vrátíme do středověku.

V takovém režimu bude narušena svoboda práce a směny, a to jak monopoly, které si obce v určitých odvětvích produkce přisvojí, tak i daněmi, které uvalí na odvětví ostatní, aby podpořily činnosti vykonávané společně. Vlastnictví všech bude vydáno na milost většin.

V obcích, v nichž převládá socialistický názor, čím se stane vlastnictví, ptám se vás? Nejen, že většina z nich zvýší daně, aby pokryla výdaje spojené s policií, údržbou, církevními obřady, dobročinnými institucemi, školstvím atd., ale zvýší je také, aby zřídila společné dílny, společné obchody, společné účtárny atd. A pokud jde o tyto místní poplatky, nebude nesocialistická menšina nucena je platit?

Co se v takovém režimu stane se suverenitou lidu? Nezahyne pod tyranii většího počtu?

Decentralizace vede ještě příměji než centralismus k úplnému komunismu, tj. úplnému zániku suverenity.

Co je tedy třeba učinit, aby suverenita, kterou monopol lidem v minulosti odňal, byla lidem vrácena? Ta suverenita, kterou komunismus, rozsáhlý to monopol, hrozí lidem v budoucnosti vzít?

Jednoduše je třeba různé činnosti, dříve přeměněné v monopol a dnes prováděné společně, osvobodit. Je třeba ponechat činnosti prováděné nebo řízené státem nebo obcí na svobodném rozhodnutí jednotlivců.

Jakmile člověk, tak jak tomu bylo před ustavením společnosti, bude mít právo svobodně, bez překážek a daní uplatit svůj talent v jakémkoli druhu prací, bude se znovu plně těšit nezávislosti.

K: Shrnul jste různé lidské činnosti - monopolizované, privilegované, nebo regulované a dokázal jste nám, víceméně úspěšně, že by tyto činnosti měly být pone-

chány svobodné, ke společnému užitku všech. Budiž! Jak je ale možné státu a obcím odejmout zodpovědnost za všeobecnou a lokální obranu?

S: A tedy za správu spravedlnosti?

K: Ano, i za správu spravedlnosti. Je snad možné, aby tyto činnosti, abych mluvil vaší řečí, byly prováděny jinak než společně, v zemi či v obci?

E: Pokud byste svolili k osvobození všech ostatních činností; tj. pokud byste od této chvíle omezili funkci státu jen na četníka, vojáka a soudce, možná bych komunismus v těchto oblastech ponechal. Ačkoli nikoliv! ...neboť komunismus bezpečnosti je podpěrným sloupem staré budovy otroctví. Nevidím žádný důvod k tomu, abych vám postoupil tento spíše než ostatní.

Ve skutečnosti jsou jen dvě volby:

Buď je komunismus lepší než svoboda a v tomto případě je nutné organizovat všechny činnosti společně, ve státu nebo v obci.

Nebo je svoboda důležitější než komunismus, a v takovém případě je třeba dát svobodu všem činnostem, které jsou doposud prováděné společně, a to jak justici a policii, tak školství, církevní činnosti, dopravě, výrobě tabáku atd.

S: To je logické.

K: Ale je to možné?

E: Podívejme se na to blíže! Co třeba spravedlnost? Za bývalého režimu nebyla administrativní spravedlnost organizována a placena ze společných zdrojů; byla organizována monopolně a uhrazena těmi, kteří ji používali.

Během několika staletí nebylo nezávislejší činnosti. Vytvořila se zde, podobně jako ve všech ostatních oborech materiální či nemateriální výroby, privilegovaná skupina. Členové tohoto uskupení mohli svůj úřad nebo obor odkázat svým dětem nebo jej prodat. Jelikož byli soudci svým úřadem pověřeni na doživotí, byli známí svou nezávislostí a integritou.

Na druhou stranu však měl tento režim veškeré nedostatky, které souvisí s monopolismem. Za monopolizovanou spravedlnost se drazze platí.

S: Bůh ví, kolik stížností a reklamací volalo koření.** Svědčí o tom několik veršů, které se po jednom požáru objevily na dveřích Justičního paláce:

Jednoho krásného dne paní Spravedlnost zapálila palác jen proto, že snědla příliš mnoho koření.

Neměla by spravedlnost být v podstatě bezplatná? A nevedla by tato bezplatnost ke společné organizaci spravedlnosti?

E: Ano, objevovaly se stížnosti, že justice snědla příliš mnoho poplatků. Nebyly však stížnosti na to, že je jedla. Pokud by spravedlnost nebyla monopolní, a v důsledku toho pokud by soudci mohli požadovat za svou činnost jen legitimní odměnu, nikdo by si na poplatky nestěžoval.

V zemích, kde měli ti, kteří soudu pod-

léhali, právo volby soudce, nedostatky monopolu pozoruhodně ustoupily. Konkurence mezi jednotlivými soudy spravedlnost zkvalitnila a učinila ji méně nákladnou. Adam Smith viděl za pokrokem ve správě spravedlnosti v Anglii právě konkurenci. Citát je zajímavý a já doufám, že vaše pochyby rozptýlí:

Soudní poplatky byly asi původně hlavním zdrojem příjmu i pro soudy v Anglii. Každý soud se snažil projednat co nejvíce soudních případů, a ochotně se proto ujímal i případů, které pod jeho pravomoc původně ani neměly spadat. Královský soudní dvůr, zřízený pouze pro věci trestní, rozhodoval i ve věcech občanských, jestliže žalobce tvrdil, že se žalovaný při porušení jeho práva dopustil ještě nějakého přestupku nebo přečinu. Soudní dvůr státní pokladny, zřízený k vybírání královských příjmů a k vymáhání pouze těch dluhů, které měly platit králi, rozhodoval i o všech ostatních dlužích, jestliže žalobce tvrdil, že nemůže zaplatit králi, poněvadž žalovaný nechce zaplatit jemu. Při takovýchto fintách záviselo mnohdy jenom na soudcích se stranách, před kterým soudem chtějí mít svou při projednávání; a každý soud se snažil, aby rychlejším vyřizováním sporů a větší nestranností získal co nejvíce případů. O dnešní znamenitý stav anglických soudů zasloužilo se možná do velké míry toto soutěžení, které kdysi vládlo mezi soudci těchto soudů; neboť každý soudce se snažil, aby každé bezpráví bylo u jeho soudu napraveno, pokud to jen zákon dovozoval, co nejrychleji a co neúčinněji.

S: Ale ještě jednou, není bezplatnost přece jen důležitější?

E: Zřejmě jste se až doposud nezbavil iluze bezplatnosti. Mám Vám dokazovat, že bezplatná justice, jež platí chod bezplatných soudů a vyplácí bezplatné soudce z celkového obnosu vybraných daní, je mnohem dražší než ona druhá justice? Je třeba, abych Vám dokazoval, že bezplatná justice je nutně škodlivá, neboť ne všichni se obrací stejnou měrou na soud a ne všichni se rádi soudí? A nezapomínejte, že za nynějšího režimu je spravedlnost daleka toho, aby byla bezplatná!

Procesy přijdou velmi drahé. Avšak můžeme si stěžovat na nynější správu spravedlnosti? Cožpak není organizace našich soudů bezvadná?

S: Bezvadná? Jeden Angličan, kterého jsem jednoho dne doprovázel na soudní proces, se ze zasedání vrátil velmi roztrpčen. Nemohl pochopit, že civilizovaný národ dovoluje zástupci krále nebo republiky, aby se při požadování trestu smrti uchýloval k rétorice. Výmluvnost, hodná kata, ho děsila. V Anglii se spokojí s uvedením žaloby a neuchylují se k vášním.

E: Přičtete k tomu proslulou pomalost našich soudů, utrpení nešťastníků, kteří

měsíce, někdy také celá léta čekají na rozsudek, zatímco by vyšetřování bylo možné provést v několika dnech; obrovské výdaje a ztráty, které tyto dlouhé termíny s sebou nesou, a přesvědčíte se o tom, že správa justice ve Francii nikterak nepokročila.

S: Ale nepřehánějme. Bohudík máme dnes institut poroty.

E: Vskutku, už se nespokojíme s tím, že nutíme poplatníky, aby platili výdaje spojené s justicií, ale nutíme je také, aby vykonávali úkol soudce. Je to čistý komunismus: *Ab uno disce omnes*. Pokud jde o mne, nemyslím si, že je porota k posuzování problémů práva vhodnější, než je národní garda (další komunistická instituce) vhodná k tomu, aby vedla válku.

S: A proč ne?

E: Protože člověk nedělá nic tak dobře, jako svůj obor, svou specializaci. A specializací člena poroty není být soudcem.

K: Omezuje se na to, aby konstatoval trestný čin a zhodnotil okolnosti, za jakých se uskutečnil.

E: To znamená, že vykonává nejtěžší, nejozřejavější funkci soudce. A tato funkce - tak citlivá, že vyžaduje rozsudek zdravý a odborný, mysl klidnou, chladnou a nestrannou, se svěřuje náhodě a losování. Je to zcela stejné, jako kdybychom losovali jména občanů, kteří budou každý rok pověřeni výrobou bot nebo psaním tragédií.

K: To srovnání je násilné.

E: Podle mého názoru je těžší vyjádřit správný rozsudek než vyrobit kvalitní pár bot nebo rádně napsat několik řádek veršů. Dokonale osvěcený a nestranný soudce je vzácnější než šikovný švec nebo básník, schopný psát pro Národní divadlo.

V kriminálních kauzách se připravenost poroty projevuje každý den. Bohužel chybám, spáchaným během zasedání soudu, se věnuje jen nepatrná pozornost. Ale co taky mohu říci? Vždyť kritizovat vydaný rozsudek se pokládá téměř za zločin. A co v politických záležitostech? Nemá snad porota ve zvyku vynášet rozsudek podle barvy svého názoru, bílého nebo rudého, spíše než podle spravedlnosti? Nebyl by muž, odsouzený bílou porotou, omilostněn porotou rudou a naopak?

S: Bohužel.

E: Už teď jsou menšiny unaveny tím, že je soudí poroty patřící k většině. Jen počkejte, jak to skončí...

A co činnost poskytující obranu vnitřní a vnější?

Věříte, že je lepší než činnost justice? Nepřijde nás policie a především pak naše armáda příliš drahé ve srovnání s tím, jakou službu nám poskytují?

A konečně není nevýhodou to, že činnost spojená s veřejnou obranou je v rukou většiny?

Pojďme se na to podívat.

V systému, kdy daňový základ a použití veřejných peněz určuje většina, nedopadá snad daň na různé části obyvatelstvarozdílně? V monarchii, kde většina byla často fiktivní a kde si vyšší třída osvojuje

právo vládnout zemi s vyloučením zbytku národa, nezatěžuje daň především spotřební zboží nižších tříd - sůl, víno, maso apod.? Je pravda, že měšťanstvo svou část daní platí, ale okruh jeho spotřeby je o mnoho širší než u tříd nižších. Jeho příjmy tedy jsou postiženy daleko méně. Jakmile se nižší třídy stanou osvícenější a získají ve státě více vlivu, budete svědky zcela opačné tendence. Progresivní daň, dnes zaměřená proti nižší třídě, se obrátí proti třídě vyšší. Ta se bude ze všech sil této nové tendenci bránit; bude křičet, plným právem, že je okrádaná. Jestliže se ale obecní instituce všeobecného hlasovacího práva udrží, a jestliže násilný zásah nepovede k opětovnému předání vlády do rukou bohatých tříd s vyloučením tříd chudých, vůle většiny převládne a progresivní daň bude zavedena. Část majetku bohatých bude legálně zabavena, aby ulehčila břemenu chudých tak, jako byla část majetku chudých příliš dlouho zabavována, aby ulehčila břemenu bohatých.

Ale přijdou ještě horší věci.

Nejenže většina obecní vlády může zcela podle libosti zavést daně, ona může tyto daně použít podle svého uvážení, aniž by brala v úvahu vůli menšiny.

V některých zemích používá vláda většiny část státních peněz k ochraně majetku, který je v podstatě nelegální a nemorální. Ve Spojených státech tak například vláda zaručuje plantážníkům na Jihu vlastnictví otroků. Ve Spojených státech však existují *abolitionisté*, kteří považují, a to plným právem, otrokářství za zločin. Nevadí! Obecní mechanismus přinutí i je, aby svými daněmi přispívali k udržení tohoto druhu krádeže. Kdyby se otroci jednoho dne pokusili tohoto nespravedlivého a hanebného zla zbavit, *abolitionisté* by byli nuceni jít hájit se zbraní v ruce majetek plantážníků. To je zákon většin!

Jinde se zase stává, že většina, podněcována politickými intrikami nebo náboženským fanatismem, vypoví cizímu národu válku. Menšina, i když má z této války hrůzu a proklíná ji, je na ni nucena svou krví a penězi přispívat. To je opět zákon většin!

A tak, co se děje? Většina a menšina spolu neustále bojují a tato válka občas sestoupí z parlamentní scény do ulic.

Dnes je to rudá menšina, která se bouří. Kdyby se z této menšiny stala většina a, opírajíc se o práva většiny, upravila ústavu po svém, kdyby předepsala progresivní daně, povinné půjčky a papírové peníze, kdo vám zaručí, že se zítra nevzbouří bílá menšina?

V takovém systému není trvalé jistoty. A víte proč? Protože nepřetržitě ohrožuje vlastnictví, protože všechny jedince a statky vydává na pospas zaslepené nebo osvícené, morální nebo nemorální většině.

Pokud je komunitární režim nebyl používán tak, jak je používán ve Francii, tj. k dosažení velkého množství cílů, a byl striktně omezen jako v USA, příčiny rozporu mezi většinou a menšinou by byly

méně četné a nedostatky tohoto režimu by byly méně významné. Ale nezmizely by zcela. Právo poskytnuté většímu počtu tyranizovat vůli menšího počtu by za určitých okolností mohlo vést k občanské válce.

K: Avšak ještě jednou. Stále jste neozřejmil, jak by se činnost poskytující bezpečnost jedinců a majetku dala organizovat v případě, že by se stala svobodnou. Vaše logika Vás zavádí ke snům hodných Charentona.

E: Tak dobře. Ale nerozčílujte se! Předpokládám, že poté, co jste zjistili, že částečný komunismus státu a obce je nesporně špatný, byste ponechali svobodu všem odvětvím produkce, s výjimkou spravedlnosti a veřejné obrany. Až potom nejsou žádné námitky. Ale *radikální* ekonom - snílek přijde a řekne: pročpak, když jsme osvobodili různé použití majetku, neosvobodit také ty, kteří zajišťují ochranu majetku? Nebyly by snad tyto činnosti, podobně jako ty ostatní, prováděny poctivěji a užitečněji, kdyby byly svobodné? Tvrdíte, že je to neproveditelné. Ale proč? Cožpak ve společnosti neexistují lidé, kteří mají kvalifikaci posuzovat spory, jež se vyskytují mezi vlastníky, a přečiny spáchané proti majetku, a k ochraně majetku osob a věcí proti útoku, násilí a lsti? Cožpak neexistují lidé, jejichž přirozené vlohy je opravňují k tomu, aby byli soudci, četníci a vojáci? A na druhé straně všichni vlastníci, bez rozdílu, přece bezpečnost a spravedlnost potřebují. Cožpak nejsou tedy tím pádem ochotni něco obětovat, aby uspokojili tuto naléhavou potřebu, zvláště pak nejsou-li schopni ji uspokojit oni sami, aniž by na to vydali mnoho času a peněz?

A tak, jestliže na jedné straně existují lidé schopni uspokojit potřebu společnosti a na druhé straně lidé ochotní něco obětovat, aby dosáhli uspokojení této potřeby, nestačilo by ponechat jedny i druhé, aby jednali podle svého uvážení a dosáhli toho, že žádané zboží, materiální nebo nemateriální, bylo vyrobeno a tak byla jejich potřeba uspokojena?

Cožpak k tomuto ekonomickému jevu nedochází tak nesporně a fatálně, jako k fyzickému jevu pádu tělesa?

Jsem snad tedy oprávněn tvrdit, že jestliže se společnost vzdá péče o bezpečnost, tato činnost bude i tak prováděna. A mohu také tvrdit, že bude realizována lépe ve svobodném režimu než režimu komunitárním.

K: Ale jak?

E: To není otázka pro ekonomu. Politická ekonomie může prohlásit: *jestliže tato potřeba existuje*, bude uspokojena, a to lépe v režimu plné svobody než v jakémkoli jiném. Toto pravidlo nezná výjimky! Ale jak se tato činnost zorganizuje, jaké budou technické postupy, to už politická ekonomie říci neumí.

A tak mohu tvrdit, že pokud se ve společnosti projeví potřeba se živit, bude tato potřeba uspokojena, a to lépe tehdy, po-

kud každý bude mít možnost svobodně vyrábět potraviny nebo je zakoupit, od koho bude chtít.

Mohu také tvrdit, že věci budou mít stejný průběh i půjde-li namísto potravin o bezpečnost.

Prohlašuji tedy, že kdyby obec, komunita, prohlásila, že po určité době, například jeden rok, nebude vyplácet soudce, vojáky a četníky, tato obec by na konci roku neměla o nic méně soudců a vládních ochotných ve své činnosti pokračovat. K tomu dodávám, že kdyby si v tomto novém režimu každý zachoval právo svobodně vykonávat tyto dvě činnosti a svobodně tyto služby nakupovat, bezpečnost by byla zajištěna tím nejúspornějším a nejlepším možným způsobem.

K: Opět musím zopakovat, že takto to fungovat nemůže.

E: V době, kdy existující režim držel činnost uvězněnou uvnitř společenství a kdy nějaká firma výhradně ovládala obecní trh, se říkalo, že společnost je ohrožena po každé, když se nějaký smělý inovátor pokusí na tento monopol zaútočit. Kdyby tehdy někdo začal tvrdit, že svoboda jednou dá vzniknout velkým manufakturám, které namísto chabých a neduživých činností přinesou výrobky levnější a dokonalejší, dívali by se na něho jako na snílka. Konzervativci této doby by bývali zapřísáhli své bohy, že takto to není možné.

S: Dovolte prosím! A jak si představujete, že by měl každý jedinec právo vládnout sám sobě nebo vybrat si svou vládu, případně si ji dokonce nevybrat... Co by se odehrálo ve Francii, kdy by po osvobození všech činností francouzští občané shodně oznámili, že na konci roku přestanou podporovat obecní vládu?

E: Mohu se jen dohadovat. Avšak je možné předpokládat, že by se to událo asi takto: jelikož potřeba bezpečnosti je v naší společnosti stále dost velká, jistě by se vyplatilo založit firmy, jejichž náplní by bylo právě její poskytování. A jak by se tyto podniky zakládaly? Osamělí jedinci by k tomu nestačili, tak jako nestačí na výstavbu železnice, doků atd. Založily by se tedy velké společnosti, které by *bezpečnost zajišťovaly*. Opatřily by si potřebný materiál a pracovníky. Jakmile by byly připraveny k zahájení činnosti, zavolali by tyto podniky zajišťující *majetek* zákazníkům. Každý by pak se přihlásil ke společnosti, která by v něm vzbuzovala největší důvěru a jejíž podmínky by se mu zdály nejvýhodnější.

K: To bychom stáli ve frontě, abychom se tam přihlásili. Určitě bychom stáli ve frontě!

E: Pokud by se tato činnost rozvíjela svobodně, byli bychom svědky toho, že by se zakládalo tolik společností, kolik by bylo třeba. Kdyby jich bylo málo, a tudíž kdyby cena bezpečnosti byla vysoká, stálo by za to vytvářet nové. Kdyby jich bylo příliš mnoho, přebytečné společnosti by se zrušily. Takto by se cena bezpečnosti blížila výrobním nákladům.

TERRA LIBERA

je vydávána společností TERRA LIBERA.

Kontaktní adresa:

TL, c/o Liberální institut,
Spálená 51, 110 00 Praha 1
E-mail: TL@libinst.cz

Její vydávání není povoleno ani schváleno
žádnou státní institucí.

K: A jak by tyto svobodné společnosti spolupracovaly, aby zajišťovaly všeobecnou bezpečnost?

E: Spolupracovaly by tak, jako dnes spolupracují monopolní a komunistické vlády, neboť spolupracovat by bylo v jejich zájmu. Navíc, čím více by mezi sebou na chytání zlodějů a vruhů spolupracovaly, tím více by snížily své náklady.

Jak vyplývá z povahy jejich činnosti, pojišťovny pověřené péčí o majetek by se musely chovat obezřetně; bylo by pro ně ztrátové udržovat policii v místech, kde by bylo málo klientů. Ve své obezřetnosti by ovšem nemohly poškozovat nebo využívat svých klientů, jinak by se okamžitě objevily noví konkurenti.

S: A co kdyby již existující společnost chtěla zabránit, aby vznikla konkurence?

E: Jinak řečeno, kdyby napadla majetek svých konkurentů nebo nezávislost všech... Pak by se všichni, jejichž majetek a nezávislost monopoly ohrožují, vzbouřili a potrestali ji.

S: A kdyby se všechny společnosti dohodly, že vytvoří monopol? Kdyby vytvořily *Svatou alianci*, aby se vnutily lidem a, posíleny touto koalicí, nemilosrdně vykořisťovaly nešťastné spotřebitele bezpečnosti, kdyby uvalením vysokých daní ozmrtvily tu nejlepší část z plodů práce ostatních lidí?

E: Abychom to řekli jasně, udělaly by to, co staré aristokracie vykonávají až do dnešních dnů... Nu, pak by lidé uposlechlí radu, kterou jim dává Beranger:

Národy, vytvořte Svatoú alianci a pomáhejte si navzájem.

Postupně by se sjednotili a protože mají komunikačními prostředky, které jejich předci neměli, a jsou stokrát početnější než jejich staří vládci, Svatoú alianci šlechticů by brzy zničily. A nikdo by se už, to vám přísahám, zavést monopol nepokoušel.

K: A jak by v takovém režimu postupovali, aby odvrátili cizí invazi?

E: Jaký by byl zájem firem? Odvrátit vetřelce, neboť by to byly právě ony, kdo by se stal jejich první obětí. Spolupracovaly by na odvrácení hrozby a žádaly by své pojištěnce o dodatečný poplatek, aby je před tímto novým nebezpečím uchránily. Kdyby pojištěnci dávali přednost rizikům invaze, odmítli by zaplatit dodatečné po-

platky; kdyby ne, zaplatili by je, a tak umožnili společností nebezpečí invaze čelit.

Ale tak jako je válka nevyhnutelná v monopolním režimu, je mír nevyhnutelný v režimu svobodné vlády.

V takovém režimu vlády válkou nic nezískají. Naopak mohou kvůli ní všechno ztratit. Jaký zájem by měly na vyhlášení války? Snad aby rozšířily svou klientelu? Pokud by zájemci o bezpečnost byli svobodní ve volbě vlády, unikli by dobyvatelům. Kdyby jim tyto chtěli vnutit svou nadvládu a zničit existující vládu, utlačovaní by okamžitě požádali o pomoc všechny ostatní národy.

Válka mezi firmami by navíc trvala pouze do té doby, dokud by si akcionáři přáli krytí její náklady. A jelikož by válka již nikomu nepřinášela možnost rozšíření klientely, neboť spotřebitelé by se již nenechaly podrobit, náklady do ní vložené by se nevrátily. Kdo by pak chtěl předem platit náklady?

Vyvozují z toho, že válka by za tohoto režimu byla materiálně nemožná, a to proto, že žádnou válku nelze vést, aniž by na ní bylo nutné předem vybrat prostředky.

K: Jaké podmínky by společnost pojišťující majetek mohla vůči svým klientům zavést?

E: Tyto podmínky by byly různého druhu. Aby bylo možné zaručit úplnou bezpečnost pojištěných lidí a věcí, bylo by nutné:

1) Aby pojišťovací společnosti zavedly určité postihy pro ty, kdo by jednotlivce a majetek ohrožovali, a aby pojištěnci souhlasili s potrestáním v případě, že by oni sami osoby a majetek ohrožovali.

2) Aby společnosti pojištěnce vystavily určitým omezením, jejichž cílem by bylo odhalit původce přečinů,

3) Aby za cílem pokrytí svých nákladů pravidelně účtovaly jistou přírážku, jejíž výše by se odvíjela od situace pojištěnce, jeho zaměstnání, od rozsahu, druhu a hodnoty majetku, který má být chráněn.

Pokud by stanovené podmínky spotřebitelům ochrany vyhovovaly, došlo by k uzavření obchodu. V opačném případě by se klienti uchýlovali k jiným společnostem nebo by si svou bezpečnost zajišťovali sami.

Prostudujte si tuto hypotézu do všech podrobností a domnívám se, že se o možnosti přeměny monopolních nebo komunistických vlád ve vlády svobodné přesvědčíte.

K: Stále však zůstává mnohé nevysvětleno. Kdo by zaplatil dluh?

E: Domníváte se, že bychom prodejem veškerého, dnes společného majetku silnic, kanálů, řek, lesů, budov sloužících společné správě, materiálu veřejných služeb, nedospěli snadněji k úhradě dlužného kapitálu? Tento kapitál nepřesahuje šest miliard. Hodnota společného majetku ve Francii je zcela určitě vyšší.

S: A nezničil by tento systém jakoukoli národnost? Pokud by v jedné zemi vzniklo

více pojišťovacích společností, nebyla by narušena národní jednota?

E: Aby bylo možné národní jednotu zničit, musela by nejprve takováto národní jednota existovat. Já však v dnešní neforemné aglomeraci národů, která vznikla s použitím násilí, a již pouze násilí udržuje při životě, žádnou národní jednotu nevidím.

A pak, bylo by chybné nerozlišovat tak rozdílné věci jako je národ a vláda. Národ je národem, pokud jednotlivci, kteří jej tvoří, mají shodné obyčeje, shodný jazyk, shodnou civilizaci a vytváří jedinečný a originální druh lidské rasy. Nezáleží na tom, má-li tento národ dvě nebo jednu vládu. To však platí jen do té doby, dokud nějaká vláda nezačne vytvářet umělé bariéry mezi kraji pod jejich nadvládou, a nezačne podněcovat nepřetržitá mezosousedská nepřátelství. Za těchto okolností se národnosti instinktivně proti takovému vnučenému barbarskému rozkouskování a umělému antagonismu postaví a oddělené části se budou snažit o opětovné sblížení.

Až do dnešních dnů usilovaly vlády o rozdělení národů proto, aby je snadněji udržely v poslušnosti. „Rozděl a panuj!“, to byl základní princip jejich politiky. Skupiny lidí téže rasy, které si byly jazykově blízké, energicky proti uplatňování této zásady zareagovali a za každých podmínek usilovali o odstranění umělých bariér, které je rozdělovaly. A když toho konečně dosáhli, chtěli mít jen jednu jedinou vládu, aby je již nic nerozdělovalo. Všimněte si však, že nikdy nechtěli usilovat o to, aby je vláda oddělila od ostatních národů... Národnostní instinkt tedy není egoistický, jak se často tvrdí; naopak je ve své podstatě velmi sympatický. Přestane-li mít rozličnost vlád za důsledek rozdělení a rozkouskování národů, stanete se svědky toho, že tatáž národnost přijme ochotně vícero vlád. Jediná vláda není o nic nutnější k tomu, aby byla nastolena jednota národa, než jediná banka, jediný vzdělávací ústav, jedině náboženské vyznání, jediný obchod, atd.

S: Tomu říkám v pravdě podivné řešení problému vlády!

E: Je to jediné řešení, jež je v souladu s přirozeností věcí. ■

Z francouzského originálu *Les Soirées de la rue Saint-Lazare, entretiens sur les dois économiques et défense de la propriété* (1849) přeložila Jana Urbanová.

Tento text je pionýrským počinem. Molinari v něm jako první ekonom rozpracoval myšlenku zajišťování vnitřní a vnější bezpečnosti na konkurenčním základě a zpochybnil tak univerzální přijímaný monopol poskytování těchto služeb. Tuto myšlenku dále dopracoval ve své slavné stati *De la Production de la Sécurité*, kterou lze v českém jazyce najít v překladu Dana Štátného v Šíma, Josef (ed.): *Právo a obrana jako zboží na trhu*, Liberální institut, 1999.

Lesk a bída zdravotnických reforem

(pokračování ze strany 1)

bami a statky plýtávají: často spotřebovávají službu, které si cení méně, než kolik jí stojí vyrobit.

Problémy zdravotnictví nespočívají v jeho specifické náplni, ale ve způsobu, jakým je poskytování lékařské péče a s tím souvisejících statků organizováno. Nikde na světě neexistuje jediný případ odvětví, které by bylo takto uspořádáno a přitom bylo prosto problémů známých z našeho zdravotnictví: špatná průměrná kvalita, nedostatek kapacit, klientelismus, zadluženost.

Všechny tyto vlastnosti pramení již ze samotné komunistické organizace toho, jak jsou lidem statky ve zdravotnictví rozdávány. Jakoby problémy na straně poptávky nestačily, je situace ještě komplikována na straně těch, kdo služby ve zdravotnictví nabízí. Aktivitu lékařských odborníků, farmaceutů a dalších jsou v tomto odvětví zatěžovány stovkami zákonných překážek a břemen, které jsou na ně ve jménu kvality jejich služeb a jimi produkovaných statků kladeny. Proto směřuje do tohoto odvětví méně zdrojů, než by tam jinak směřovalo.

Oba faktory nakonec společně vedou k tomu, že objem prostředků nutný k zajištění péče, o níž mají lidé zájem, dlouhodobě převyšuje částku, která do zdravotnictví fakticky směřuje a směřovat může. Taková situace přirozeně inspiruje k velkému množství reformních návrhů. Ty lze rozlišit na dva základní směry.

Reforma 1: Plaťte!

Prvním typem reformem jsou ty, jež spojují uznání, že hlavní příčinou problémů ve zdravotnictví jsou jeho komunistické základy. Takové reformy potom směřují alespoň správným směrem: snaží se přiblížit zdravotnictví zpět k normálním odvětvím a zavést do rozhodování lidí na obou stranách alespoň nějakou motivaci neplýtvat. Aby se lidem vyplácelo přemýšlet nad spotřebou zdravotní péče tak, jako to činí v případě potravin či oblečení, je nutné, aby lidé se spotřebou statků ve zdravotnictví spojovali nějaké dodatečné náklady.

I když se nemusí v každém jednotlivém případě nutně jednat o plné náklady, představuje jakýkoliv praktický posun tímto směrem změnu, která je velice nepopulární. Přestože by zavedení spoluúčasti vedlo ke snížení nákladovosti zdravotnictví a mělo by se tedy projevit ve snížení sazeb pojistného, lze vzhledem k dlouhodobému zadlužení zdravotnictví předpokládat (a většina reformních návrhů tak činí), že sazby pojistného by se nesnižovaly.

A tak tento typ reformem vlastně lidem – tedy voličům – říká: chceme-li snížit plý-

tvání, musí nás to něco stát, a aby nás to něco stálo, zavedeme nějaké formy spoluúčasti pacientů; k tomu, co platíte dnes na pojištění, budete o nynížska platit ještě něco navíc přímo lékaři.

Reforma 2: Nebojte!

Na opačné straně leží reformy, které vycházejí z předpokladu, že systémy nefungují v důsledku špatného obsazení jednotlivých funkcí v resortu zdravotnictví. Špatný ministr, neschopní ředitelé zdravotních pojišťoven, nepoctiví lékaři. Řešení krize ve zdravotnictví podle nich spočívá v podstatě v nahrazení těchto lidí lepšími a poctivějšími pracovníky.

Na rozdíl od prvního typu reformem zde neslyšíme nic o nutnosti něco doplácet a o snížení dostupnosti některých služeb. Naopak, jsme ujišťováni o tom, že zdravotní péče nebude nikoho stát více a nikdo – s výjimkou nepoctivců – nebude reformou nijak poškozen. Autoři takových reformem jakoby nám říkali: nebojte, s nepoctivci zatočíme a vše dáme do pořádku, aniž byste cokoliv negativního pocítili.

Kdo s koho

Porovnáme-li atraktivitu jednotlivých typů reformem, zjistíme, proč se ve zdravotnictví nic neděje a ještě dlouho dít nebude.

Zatímco první typ reformem je politickou sebevraždou, druhý typ volby vyhrává. Zatímco první typ reformem je tím více politickou sebevraždou, čím upřímnější a účinnější reforma je, druhý typ vyhrává volby tím více, čím je povrchnější a čím více lidem nalhává, že mohou (a budou) mít něco na nic.

Kdyby měli o reformě rozhodovat voliči (což se ve chvíli, kdy se zdravotnictví stane hlavním volebním tématem, bude dít), zvítězí druhý typ reformy na celé čáře. Namísto efektivních reformem budou aplikovány reformy pouze efektní, a *status quo* ve zdravotnictví zůstane v podstatě zachován. Zásadnější změna ve zdravotnictví může nastat až v době, kdy zdravotnictví postihne krize takového rozsahu, že to voliči pocítí doslova na vlastní kůži. Současné zadlužení systému vnímají jen jako titulek v novinách, ale až neseženou lékaře ochotného je ošetřit a začnou jim sami peníze nabízet, teprve potom se možná hranice přijatelné reformy posunou o kus blíže normálním odvětvím.

Zdravotnictví a socialismus

Nelze si zde nepovšimnout paralely s reformou socialismu jako takového. I na tomto poli byli mnozí ovládnáni představou, že socialismus selhává proto, že v čele režimů stojí zkorumpovaní či neschopní administ-

On-line archív
TERRA LIBERA
z let 2000 - 2005
dostupný na stránkách

www.libinst.cz

rátoři. A tak většina reformem socialismu měla podobu výměny vedení, symbolů a hesel, aniž by byl dotčeny principy jeho fungování, které k jeho selhávání (tj. ekonomickým problémům) vedly. A kdokoliv by za socialismu přišel s návrhem tyto principy pozměnit, byl by neuspěl, i kdyby se k takovému návrhu měli lidé možnost vyjádřit ve svobodných volbách. Proč? Protože by lidem říkal: zrušíme vám jistoty, ceny půjdou nahoru, možná přijdete o zaměstnání... Není divu, že mezi lidmi byly, přes veškerý odpor k politickým institucím socialismu, jako populárnější vnímány reformy daleko méně zevrubné a tedy méně účinné.

V rozporu s tím není ani skutečnost, že socialismus nakonec opravdu padnul. Ale jak? Jednak musela zajít situace natolik daleko, že bylo patrné, že to již tak dál nelze. I v takových případech ale nakonec museli reformátoři přistoupit k řadě populistických kroků (byť někdy pouze na rétorické úrovni), aby vůbec své reformy prosadili. Pravda a upřímnost nepatří mezi silné zbraně reformátorů – ti, kteří je používají, si v demokracii příliš nezareformují. Když se v roce 1989 hroutil režim, běžně se říkalo, že *cílem není kapitalistické zřízení*, ale jen politické reformy a svoboda.

Kudy by rád Rath?

Vrátíme-li se k osobě kontroverzního ministra Ratha, do jaké skupiny reformátorů patří on? Ačkoliv je asi příliš brzy na to vyslovit jednoznačný závěr, existují náznaky, že se jedná jen o další z řady spíše efektních reformem. Rychlost a razance, s jakou provedl útok na VZP, naznačuje, že problém českého zdravotnictví spatřoval v bývalé ředitelce Musílkové a že chce vzbudit dojem neshodovavého bojovníka proti korupci.

Proti smysluplnosti a možná i poctivosti Rathových kroků hovoří i jeho argumentace, že uvalení nucené správy na VZP bylo nutné v důsledku desetimiliardového dluhu. Přestože obecně platí, že dluhy jsou projevem špatného hospodaření, zrovna v případě VZP tomu tak není (ať už jsou některé transakce ve VZP pochybné nebo ne). VZP – i když je to škoda – není jako obyčejná firma a její schopnost ovlivňovat výši svých příjmů a výdajů, a tím i své hospodaření, je velmi omezená. Její příjmy i výdaje jsou naopak z velké části dané zákonem a vyhláškami a výsledný dluh je jen nejpravděpodobnější jen projevem toho, že se tvůrci zákonů

Nezapomněli jste si obnovit předplatné Terra Libera na další rok?

a vyhlášek při nastavování částek pojistného, hodnoty bodů a jiných náhrad prostě nestrefili (příjmy nastavili nízko a/nebo výdaje příliš vysoko). Na tuto skutečnost navíc sami představitelé VZP po několik let upozorňovali, a zdá se nyní trochu nefér, že jsou za ní veřejně pranýřováni.

Ať už ale Rath vydá jakýmkoliv směrem reformu, úspěšný jako ministr stejně nebu-

de. Narazí na úskalí každé demokratické reformy. Chcete-li něčeho dosáhnout, musí být vaše reforma natolik zevrubná, že se stane naprosto neprosaditelná; naopak reformou, kterou jste schopni prosadit, nic nezměníte; tak či onak o svou funkci přijdete, neboť jste nic neudělal. Ne nadarmo je post ministra zdravotnictví místo s takovou fluktuací... ■

3. příkázání Evropské komise

(pokračování ze strany 1)

byrokraté vyčíslili škodu na konkurenci na přesných 497.196.304 EUR. Současně s tím příkázali Microsoftu provést nápravná opatření, která lze shrnout do dvou skupin: vývoj operačního systému bez integrovaného multimediálního přehrávače, aby, dle úsudu komise, nebyli zákazníci nuceni používat vestavěný Media player, a za druhé, umožnění tzv. interoperability.

První náprava nabyla po dlouho trvajících sporech o jméno produktu podoby *Windows Edition N*. Očekávání Komise o tom, jak nyní osvobození zákazníci houfně předsedlají na produkt, který jim jejich ochránci v Bruselu vydobyli, se ale nenaplnila. *Edition N* se neprodává. Nu, žádné překvapení. Je to jako kdybyste přinutili firmu Mercedes prodávat auta bez kol v situaci, kdy si lze kola opatřit na trhu zadarmo, pouze si je musíte sami namontovat. Pokud by byla kola od Mercedesu opravdu špatná, lidé by si zřejmě vybírali Mercedesy bez kol, pokud jsou však všechna konkurenční kola srovnatelná a všechna zadarmo, naprostá většina lidí si vezme kola již namontovaná a je Mercedesu vděčná za to, že dodává kompletní balíček. Obzvláště tehdy, když si stejně mohou kola kdykoli vyměnit. Totéž platí i v případě Windows.

Druhý problém byl a je daleko záplekřejší. Náprava zde spočívala v tom, že Microsoft vypracuje technickou specifikaci týkající se tzv. komunikačních protokolů. Bez těchto protokolů mají dle Komise ostatní konkurenti při vývoji svých produktů ztížené podmínky, neboť ty pak nemohou komunikovat s Windows stejně snadno jako výrobky firmy Microsoft. Nechceme zde zkoumat věcnou podstatu spo-

ru, ani otázku práv duševního vlastnictví. Chceme upozornit pouze na jediný aspekt celé věci. I kdyby Microsoft nějak konkurenci bránil, zřejmě řešení by spočívalo v odstranění této překážky. O to ale v evropské realitě vůbec nejde. Zde se totiž nehraje o možnost vzájemné komunikace, a tudíž možnost vyvíjet produkty, které s Windows komunikují – takových je na trhu spousta. Hraje se pouze a jen o její *snadnost*. Jde o to, že bez pomoci Microsoftu to mají ostatní výrobci těžké, a to je podle Komise nefér.

Aby konkurenčním společnostem pozici usnadnil, rozhodl se tedy Microsoft, čelící hrozbě pokuty 2.000.000 EUR denně, vypracovat 12.000 stran technické dokumentace, týkající se komunikačních protokolů a rovněž zdarma poskytnout 500 hodin technické podpory k zodpovězení případných dotazů a nejasností. Ani to však Komisi nestačilo. Dala celou věc přezkoumat nezávislému počítačovému expertu Neilu Bartlettovi, který přišel mimo jiné

Předplatné TL na rok 2006

*Jak se stát každý měsíc součástí
TERRA LIBERA?*

*Předplatte si zaslání časopisu
TERRA LIBERA.*

Roční předplatné časopisu, zaslávaného v papírové podobě kamkoliv v rámci ČR, získá ten, kdo přispěje Liberálnímu institutu alespoň 150,- Kč nebo 0,25 g zlata. Předplatné v elektronické podobě lze získat za polovinu těchto částek.

Korunový účet: 111 333 0/2400

e-Gold účet: 131844

Více o e-Gold na www.libinst.cz

s poznatkem, že „vývojáři by s pomocí této dokumentace nebyli během čtyř dnů vytvořit nový produkt“. Vida, řekli si v Bruselu, chtěli nás obelhat. Více jak čtyři dny vyvíjet software, kdo to kdy slyšel? Odpověď firmy Microsoft, že ani její vlastní inženýři by toho nebyli schopni, Komisi nijak neuspokojila. Čtyři dny prostě stačit musí!

25. ledna se tedy Microsoft rozhodl zveřejnit odpovídající zdrojový kód svého programu Windows Server. Je zřejmé, že původnější dokumentaci už zřejmě poskytnout nelze. Avšak, uvědomíme-li si, že celý spor se nehrál o možnost komunikace, nýbrž její snadnost, nepřekvapí, že mnozí ani tento krok za řešení nepovažují. Právnické zastupující firmy, které stály u žaloby na Microsoft, se již nechal slyšet, že tuto nabídku považuje jen za taktický manévr, neboť probírat se zdrojovým kódem je jako hledat jehlu v kupce sena. Budiž, ale co na tom? Má snad Microsoft software pro ostatní firmy i vyrábět, protože se ve zdrojovém kódu nejlépe vyzná?

Neměli bychom zapomínat, že celý případ se dosud prezentuje jako boj proti poškozování konkurence, nikoli jako boj za zajištění pohodlí konkurentů. Jenže slova a činy spolu nemusejí nutně souviset, obzvláště v politice ne. Antimonopolní politika není výjimkou. O konkurenci zde nikdy nešlo a zřejmě nejde ani dnes. Pokud ovšem situace není ještě horší a nechápe se nyní v Evropě konkurence jako stav, kdy úspěšná firma učí méně úspěšné to, co k jejímu úspěchu vedlo. Pak bychom se měli ale oprávněně na co těšit. ■

* Ekonomové se dlouho odmítali zabývat nejen vládou, ale i všemi ryze nemateriálními činnostmi. J. B. Say byl první, kdo tento druh věcí do politické ekonomie zahrnul. Označil je obecně jako „nemateriální statky“. Tím učinil vědě službu, která je podstatně větší, než jak se obecně uznává. „Činnost lékaře“, říká, „a chceme-li uvést více příkladů, pak i činnost správce věcí veřejných, advokáta nebo soudce, které jsou téhož druhu, uspokojují potřeby, které jsou natolik důležité, že by bez jejich práce nemohla žádná společnost existovat. A zda jsou plody jejich práce skutečné? Jsou tak skutečné, že je lze získat za cenu jiného materiálního statku a producenti nemateriálních statků dosahují díky opakovaným směnám bohatství. Je tedy nesprávné, když hrabě z Verri tvrdí, že zaměstnání nejvyšších správců, soudců, vojáků a kněží nespádají do sféry předmětů, jimiž se politická ekonomie zabývá.“ J. B. Say v *Pojednání o politické ekonomii*, kap. XIII, sv. 1.

** Jedná se o slovní hříčku se slovem épices, které znamená jak „koření“ tak „soudní poplatky“.